

Теофіл РЕНДЮК,
доктор історичних наук,
директор Інституту добросусідства

АПОГЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАДЗВИЧАЙНОЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В РУМУНІЇ (1921 РІК)

Анотація. У статті проаналізовано особливості діяльності Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки (НДМ УНР) в Румунії впродовж 1921 року, коли всю територію України окупували більшовицькі війська. Державний центр УНР в екзилі вважав Румунію важливим військово-політичним партнером у боротьбі за незалежність України. Зі свого боку, тодішнє румунське керівництво було глибоко зацікавлене в існуванні самостійної України – насамперед як військово-політичного буфера між королівською Румунією та експансіоністською радянською Росією.

Підкреслено доволі сприятливі політичні умови для функціонування НДМ УНР у Румунії. Зокрема те, що протягом 1921 року голова місії, видатний дипломат Костянтин Мацієвич провів важливі зустрічі з королем Румунії Фердинандом I, налагодив співпрацю з очільниками румунських урядів, міністрами закордонних справ у військових справах, а також із повноважними парламентарями й політиками, обговорив співробітництво Директорії УНР із Румунією, завзято відстоюючи українське питання.

Висвітлено, що в складі НДМ УНР у Бухаресті активно працювала військова секція, яку з червня 1921 року очолював досвідчений український генерал Сергій Дельвіг.

Розкрито також деталі формування на території Румунії Бессарабської (Південної) повстанської групи в складі Повстанської армії УНР зі штабом у Кишиневі для участі в Другому зимовому поході.

Ключові слова: Надзвичайна дипломатична місія, Українська Народна Республіка, Директорія, Королівство Румунія, Армія УНР, інтерновані вояки, партизансько-повстанські групи, Другий зимовий похід.

Для Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки (НДМ УНР) доби Директорії в Румунії 1921 рік став найбільш ефективним і повномасштабним за всю шестирічну діяльність українських диппред-

ставництв, які функціонували в Яссах і Бухаресті впродовж 1918–1923 рр. Це зумовлено релятивною стабілізацією параметрів українсько-румунських відносин, принципами двосторонніх тогочасних взаємин і тим, що Директорія УНР вважала сусідню Румунію зацікавленим причинником у боротьбі проти тотальної більшовицької навали зі Сходу, що загрожувала обом країнам.

Загалом 1920 рік, як і попередній, завершився успішним політичним, військовим й економічним співробітництвом УНР та Королівства Румунія. Специфіка ж 1921 року полягала в потребі надання масштабної допомоги громадянам з України, які опинилися на території сусідньої країни не з власної волі. Поміж них були не тільки військовослужбовці, а й політичні діячі, представники наукової та культурної інтелігенції, робітники й селяни, котрі активно підтримували ідею визволення України від більшовицької влади. Зокрема, на початку третього десятиліття ХХ сторіччя на території Румунії одночасно перебували організовані підрозділи Армії УНР, що були вимушені покинути Батьківщину після поразки визвольних змагань за незалежність України; мирні мешканці з багатьох регіонів нашої країни, котрі залишали рідні землі після встановлення там радянської влади, а також представники різних політичних і військових формувань, як-от врангелівці, денікінці чи анархісти отамана Нестора Махна, які були вихідцями з України. Відомо, що десята частина із сорока- чи п'ятдесятитисячної української тодішньої еміграції опинилася на території Румунії [1]. Однак Королівська Румунія на ту пору перебувала в складних умовах післявоєнної розрухи 1918–1921 років – голоду, епідемій і низького рівня соціально-економічного життя. Усі ці обставини вимагали від Голови НДМ УНР у Бухаресті Костянтина Мацієвича та його підлеглих майстерної тактики, професійного підходу та дотримання етичних норм у роботі з емігрантами – представниками різних соціальних і політичних груп, а також виконання власних незмінних патріотичних обов'язків.

Треба зауважити, що протягом 1921 року політичні умови для функціонування НДМ УНР у Румунії були сприятливими. Як писав сам К. Мацієвич у листі Міністру народної освіти Петрові Холодному (1876–1930 рр.), «наша Місія придбала необхідні зв'язки, – а головне набула репутацію лояльної інституції, яка не має жадних намірів вмішуватися в внутрішні діла заприязненої держави» [2]. Свідченням активної роботи К. Мацієвича в Бухаресті є нотне листування з Міністерством закордонних справ Королівства Румунія, до якого він системно звертався з предметними листами, написаними на бланках місії («Надзвичайна Дипломатична Місія Української Народної Республіки в Бухаресті») або на його особистому – «Голова Дипломатичної Місії України в Румунії» [3]. За результатами листування та зустрічей, які було проведено з представниками офі-

ційної влади країни перебування, очільник української місії інформував центр щодо «прихильности, з якою Румунський Уряд взагалі ставиться до України» [4]. Це був знаковий сигнал для розвитку українсько-румунських відносин на початку третього десятиріччя ХХ століття. До того ж К. Мацієвич упродовж 1921 року налагодив зв'язки з главами румунських урядів, міністрами закордонних справ, у справах війни, а також із повноважними парламентарями; обговорив стан співробітництва Уряду УНР із Румунією, завзято відстоюючи українську справу. У цьому контексті показовою є позиція самого тодішнього Прем'єр-міністра Румунії Йонела Бретіану (1864–1927 рр.) щодо українського питання. Після зустрічі з К. Мацієвичем він писав, що «відродження незалежної України відповідає нашим життєвим інтересам, а отже наші симпатії щодо української справи мають більш ніж платонічну базу» [5]. Зважаючи на це, слід наголосити, що допомога Румунії, спрямована на збереження українського війська на її території з метою продовжити боротьбу за незалежність України, була надзвичайно важливою для Уряду УНР в екзилі. Тому він був змушений і надалі, як і в 1919–1920 роках, тимчасово не зважати на анексію Північної Буковини та Південної Бессарабії, яку румуни здійснили 1918 року.

Отож К. Мацієвич повідомив, що «надзвичайно важливий і приємний факт – це збільшення кількості щирих друзів українських визвольних змагань серед румунського народу, в гостинному оточенню якого нам судила доля перебувати» [6].

За таких умов НДМ УНР у Бухаресті могла сподіватися на румунську підтримку в багатьох проектах, дотичних до інтересів УНР у Румунії та поза її межами. Це було доведено на практиці впродовж 1921 року. Безперечно, вагомим був і внесок українського дипломата високого рівня К. Мацієвича, авторитет якого визнавали не тільки в Україні, а й за кордоном. Свідченням цього є його призначення керуючим справами дипломатичного представництва УНР у Болгарії [7] після того, як Олександр Шульгин остаточно покинув Софію, а Посол України в Туреччині Олександр Лотоцький завершив свою місію в Болгарії за сумісництвом [8].

5 березня 1921 року К. Мацієвич приїхав до Софії з метою встановлення офіційних контактів з урядовцями Болгарського царства. Незабаром, 10 березня, він вручив Вірчі грамоти Прем'єр-міністру Болгарії Александрові Стамболійському.

Слід зазначити, що К. Мацієвич, як досвідчений дипломат, добре знав неоднозначне ставлення тогочасного болгарського керівництва до УНР. У грудні 1920 року в Бухаресті він обговорив з А. Стамболійським українське питання зокрема та ситуацію в Україні загалом. Прем'єр-міністра Болгарії вдалося переконати тоді в прихильності до УНР. Урядовець

висловив упевненість, що «незалежна Україна буде існувати» [9]. Однак прибувши за три місяці до Софії, К. Мацієвич переконався в цілковитій необізнаності болгарської політичної еліти з українського питання, а також у тому, як упереджено й спотворено його сприймали з вуст проросійських врангелівців та численних росіян-іммігрантів. Позицію болгарського керівництва щодо України висловив тодішній керуючий справами зовнішньополітичного відомства Болгарського царства Сімеон Радев: «Наше положення юридичне в справі України зараз є досить неясне [...] Тим більш, що тепер, коли вся Україна занята більшовиками, а ваш Уряд і армія знаходяться на емігрантському становищі, питання Українське з правно-формального боку являється дуже трудним і заплутаним» [10, арк. 113–113 зв.]. У відповідь новопризначений очільник Посольства УНР у Софії чітко зазначив: «...щодо сучасного [мо]менту, то росіяни зробили все, аби цілком повернути нас на шлях самостійності і незалежності. Вони при всіх своїх урядах тільки і робили те, що покоряли і грабили Україну. Більшовики цю грабіжку довели до такої цинічної одвертості, що навіть і наш простий нарід зрозумів значення державної незалежності і за три роки національно виріс так, як інші народи не виростають і в тридцять літ [...] ми тепер твердо стоїмо на ґрунті самостійності, а що буде далі, побачимо. Во всякім разі розмова про федерацію можлива лише, як розмова рівного з рівним» [10, арк. 113 зв.].

Усупереч сукупності політичних, військових, економічних і культурно-освітніх проблем, а також попри активне залучення К. Мацієвича до участі в міжнародних заходах, що сприяли розвитку української справи, та його призначення за сумісництвом керівником Посольства УНР у Болгарії, головним напрямом роботи української Надзвичайної дипломатичної місії в Бухаресті впродовж 1921 року було згуртування патріотично налаштованої чисельної військової, політичної та цивільної еміграцій у межах усієї тогочасної Румунії.

Зі свого боку, румунська офіційна влада чітко розрізняла українську військову й політичну еміграцію від російської, убачаючи в першій потенційний чинник можливої протидії експансії Росії [11]. Для тодішньої Румунії варіант збройного протиборства з більшовицькою Росією був цілком реальним, позаяк не вдалося нормалізувати відносини Бухареста з Москвою [12]. Тому румунське керівництво розглядало українське еміграційне військо як додатковий аргумент зазначеного ймовірного протистояння з експансіоністською Росією. Українські військові формування на території Румунії можна було застосувати для боротьби з більшовиками, а надто 1921 року, коли постійні прикордонні сутички вздовж річки Дністер могли перерости в радянсько-румунський збройний міждержавний конфлікт [13]. Сутність питання щодо причини, з якої Румунія

підтримувала інтернованих вояків Армії УНР на своїй території, вдало розкрили українські дослідники Ігор Срібняк та Ярослав Попенко. Зокрема, вони зауважують: «Спільність вищого державного інтересу двох країн, що полягав у послідовному протистоянні радянській Росії, обумовлювала кооперацію їх зусиль в антибільшовицькій військово-агентурній діяльності протягом 1920–1921 рр. Усвідомлення потенційної загрози Москви, яка тільки номінально погодилась з приєднанням Румунією Бессарабії, об'єктивно підштовхувало Бухарест до розігрування “української карти”» [14].

Саме таке позитивне ставлення й зумовило ту підвищену увагу до проукраїнських військовиків-емігрантів із боку високого та найвищого румунського керівництва з появою на території Румунії нової хвилі військовослужбовців УНР. Це яскраво засвідчує достеменний історичний факт: полковника Гната Порохівського прийняв особисто король Румунії Фердинанд I, однак не без допомоги К. Мацієвича, котрий зумів швидко встановити контакти з військовими емігрантами. Разом із Головою НДМ у Бухаресті він домігся покращення умов для перебування українських військовиків-емігрантів у Румунії [15]. У мемуарах його доньки Ольги Порохівської-Андрич написано: «1921 рік... Полковник Порохівський був на аудієнції у короля Фердинанда, домагаючись найліпших умов для українських емігрантів. Король приязно віднісся до українського війська, примушеного історичними обставинами просити політичний притулок у сусідній гостинній країні» [16]¹. Слід зазначити, що протокольні зустрічі з королем Румунії в Бухаресті та Брашові мали позитивні наслідки. «В червні місяці (1921 р. – *Авт.*) в Брашові в присутності Короля Румунії Фердинанда I і всієї королівської родини, відбулося відкриття пам'ятника на цвинтарю вояків, погібших в бійці під Брашовим підчас визвольної війни (для Румунії – період 1916–1918 рр. – *Авт.*). На цьому відкритті були представлені всі румунські частини і делегація від нас в присутності короля зложила на пам'ятник вінок. Король ласкаво звернувся до мене з де-кількома запитаннями» [17], – так у мемуарах Г. Порохівський описав свою другу зустріч із тодішнім королем Румунії. Конкретним результатом цієї зустрічі та румунської підтримки загалом стало розквартирування українських військовиків-емігрантів у містах Джурджу, Фегераш та Орадя-Маре, де на ту пору були кращі умови для життя й адаптування до нових реалій. Тож невдовзі після розмови з румунським королем українських вояків, які до цього мешкали у фортеці Четецуї, розташованій у місті Брашові, оселили як вільних працівників на цукровому заводі в містечку Джурджу, що на

¹ Рукопис спогадів О. Порохівська-Андрич передала авторові у квітні 2007 року. Після реєстрації в канцелярії Посольства України в Румунії рукопис було передано через посередництво дипломатичних кур'єрів до Києва, де його зберігають у Центральному державному архіві зарубіжної україніки – фонд 1, опис 5.

Дунаї, з куди ліпшими умовами проживання. «В тому ж місяці, – зафіксував у своїх спогадах Г. Порохівський, – сотник Середа з трьома сотнями та гарматною батареєю відправився в Джурджу на будівлю цукроварні [...] Але весь час сотник Середа підтримував зі мною самий тісний зв'язок, а козаки Джурджівської групи прислали що-місяця певну суму грошей для козаків робочої сотні, яка була в “Четецуї”» [18]. Отже, можемо дійти двох чітко окреслених висновків щодо: 1) позитивного ставлення з боку керівництва Королівства Румунія до чисельного угруповання української військової еміграції, яку впродовж 1921 року було розквартировано в румунському місті Брашові; 2) суворої дисципліни, що панувала поміж вояків-емігрантів з України, та шанобливого ставлення до їхнього бойового командира – полковника Гната Порохівського.

Сам Г. Порохівський процес переїзду потягом до Брашова – через міста Белці, Ясси – та розквартирування своєї 2-ї Запасної кулеметної бригади 1-ї Кулеметної дивізії Армії УНР чисельністю «868 осіб, в тому числі понад 230 старшин» [19] у цьому трансильванському місті описував так: «Переїхали Прут. Поїхали по дійсній Румунії, яка навіть в офіційних листуваннях носить назву “Старого Королівства” на відміну від приєднаних до Румунії після війни нових провінцій, які називаються “Королівством Новим” [...] Становище наше було неясне. Ми не були полонені, але були невольники [...] ми прийшли до них добровільно [...] настоювали на обмеженні наших вимог та повної коректності до румун, встановлення суворої дисципліни в частинах і введення зношень з румунами по питанням службовим лише через командирів частини. Останній погляд переміг вже тому, що я його завів з першого менту переходу через Дністер і він, на загальну користь, панував всі роки нашого таборового життя [...] Але в той мент ми не знали, що нас чекає [...] А потяг темним змієм підіймався все вище і вище, а під ранок почав спускатися в одну з багатіших долин Семигороддя. Ми проїхали повітові міста Чук-Середа та Святий Георгій (український переклад назв міст М'єркуря-Чук та Сфинту-Георге. – *Авт.*) й туманним днем прибули до Брашова [...] На двірці зустрів нас комендант брашовських таборів для інтернованих полковник Моску зі своїм штабом. Після короткого обопільного зазнайомлення, частинам наказано було відправитися в лазню, а я у місто для ознайомлення з умовами нашого розташування. Для нас було призначено два окремі пункти: Бараки “Бартоломей” та твердиня “Четецуя” [...] Оглянувши “Бартоломей” я побачив, що в бараках на нарах лежать нові матраси, покриті простинами, ковдрами, подушки набито соломною та ще страва приготовлена в достатньої кількості. Для двадцяти старшин, які мусіли залишитися при козаках в “Бартоломей”, була оборудована окрема кімната з ліжками та інвентарем [...] І в “Четецуї” я застав все наготові.

Комендант “Четецуї”, поручик Тіеску [...] показав мені всі кімнати, просячи зауважити, чого ще не вистачає і що потрібно змінити до ліпшого. Але все переходило мої очікування й я міг тільки подякувати за турботи» [20]. Тобто представники нової масової хвилі української військової еміграції вже з моменту прибуття та перших днів перебування в Румунії відчували доброзичливе ставлення з боку місцевого військового командування й отримали у двох зазначених таборах для інтернування доволі сприятливі для життя умови – контрольований порядок, адаптований санітарний режим, чисту білизну й повноцінне харчування. «Всі інтерновані отримували пайок румунського солдата» [21]. Це засвідчує інформаційний лист Міністерства у справах війни Міністерству закордонних справ Королівства Румунія від 2 лютого 1921 року: «Маю честь поінформувати, що у зв'язку з інтернованими українськими солдатами, румунська влада вжила наступні заходи: До тепер, у м. Брашов, було інтерновано 504 солдатів та 840 офіцерів. Було видано наказ про переведення решти людей (приблизно 600). Умови інтернованих солдатів в Брашовському таборі є задовільними, вони отримують такий же харчовий пайок як і наші солдати. Для офіцерів їжа готується окремо. Міністерство війни зробило все щоби умови проживання українців були якнайкращими, тим більше, що не існує почуття ворожості між нами і Україною» [22].

Доказом реальної матеріально-фінансової допомоги українським військовикам із боку Міністерства у справах війни Королівства Румунія є «Звіт секретаря військової секції НДМ УНР в Румунії поручика В. Гиренка про становище інтернованих старшин і козаків Армії УНР на території Румунії» від 4 червня 1921 року: «В останні дні нами одержано від Міністерства Війни Роминського повідомлення, що Радою Міністрів Роминії постановлено: всім інтернованим на території Роминії старшинам українцям [...] видати по комплекту одягу та по два комплекти білизни; місячна платня для цих старшин затверджується по 300 леїв кожному» [23]. Для порівняння зазначимо, що козаки, яких Уряд Румунії погодився взяти «на різні роботи при військових інституціях», стали отримувати лише по 12 леїв щоденно, а звичайні робітники «при двох цукроварнях» – 10 леїв [23]. Із цього погляду становище українських вояків у Румунії суттєво відрізнялося від тих жахливих умов, у яких, як відомо, перебували їхні колеги в таборах для інтернованих у сусідній Польщі.

За таких сприятливих обставин Г. Порохівський і румунська військова адміністрація швидко визначили порядок перебування українських вояків у Брашові. «Організація наша в ті часи була така, – писав згодом український військовик у своїх спогадах, – румунська влада визнала мене комендантом обох таборів [...] У кожному таборі був український комендант, якому безпосередньо підлягали всі інтерновані. Румунські комен-

дант дотичних таборів зносилися по всіх справах лише з українськими комендантами [...] Козаки утримували табор в порядку [...] Під керуванням сотника Середи життя в таборі було на такій висоті, на яку тільки можна було підняти в тих умовах. В помешканнях чистота, повний порядок в одязі; люди вимиті, виголені, пострижені, по військовому підтягнуті. Призначалися вартові: старшини по табору, бунчужні по куріням, підстаршини по сотням та окремих вартовий по кухні. Страва роздавалася в повному порядку в присутності командирів сотень. Про всякі порушення порядку докладалося по команді» [24]. Отже, кулеметна бригада Г. Порохівського зуміла зберегти в нових умовах еміграції сталий статутний порядок справжньої української військової частини. Зі свого боку, румунська влада не втручалась у внутрішнє життя інтернованих, а це сприяло збереженню в їхніх таборах організаційної структури звичного для них ладу, що панував у регулярних підрозділах Армії УНР.

Командир бригади здобув не тільки заслужений авторитет поміж підлеглих, а й високу оцінку місцевої військової адміністрації та румунського уряду. «Як комендант інтернованих у таборі українців, полковник Гнат Порохівський, – зазначала в мемуарах його донька О. Андрич-Порохівська, – був відзначений румунськими властями за те, що у таборі панувала встановлена ним дисципліна, українці були задоволені (наскільки це було можливо далеко від батьківщини та своїх родин) та спокійно виконували необхідні роботи. За зразкову поведінку і порядок встановлений у таборі українських емігрантів полковник Гнат Порохівський отримав похвальний лист від румунського уряду» [25].

Однак найбільшим досягненням Г. Порохівського було те, що йому за короткий період роботи вдалося встановити тісні відносини з Надзвичайною дипломатичною місією УНР у Бухаресті. Українцями-емігрантами в Румунії від самого початку опікувалася НДМ на чолі з К. Мацієвичем. За його розпорядженням, невдовзі після форсування Дністра та прибуття 2-ї Запасної кулеметної бригади 1-ї Кулеметної дивізії Армії УНР до міста Бельці, сюди приїхав представник місії – сотник Олександр Долинюк [26]. Не без сприяння К. Мацієвича, за наказом Головної команди війська УНР, 4 січня 1921 року Г. Порохівського було призначено комендантом усіх українських військових частин, окремих вояків та цивільних осіб – вихідців з України, які на ту пору були інтерновані в таборах на території всієї Румунії [27]. Згодом справи українських вояків-емігрантів перейняла на себе військова секція при НДМ, яка із 7 червня 1921 року діяла під керівництвом досвідченого генерала С. Дельвіга [28]. Завдяки зусиллям Надзвичайної дипломатичної місії питання, що стосувалися українських військовиків-емігрантів, стали темою обговорення під час зустрічей на рівні Міністерства у справах війни Королівства Румунія і аудієнцій у самого

короля, а також значно покращили їхнє фінансове становище. Як відзначав Г. Порохівський, «дякуючи заходам Місії УНР, старшинам стали видавати 50 лей місячно, чим поліпшено їх матеріальний стан» [29].

Насправді ж фінансова підтримка патріотично налаштованих українських військовиків-емігрантів із боку НДМ УНР у Бухаресті була куди суттєвішою. Це яскраво засвідчують такі дані: якщо в четвертому кварталі 1920 року на «опіку над військовополоненими» з каси місії було видано 24 741 лей, то в першій чверті 1921 року – 33 370 леїв [30]. Тобто грошову допомогу отримували не лише старшини Г. Порохівського в Брашові, а й українські вояки, розквартировані в інших регіонах тодішньої Румунії. Отож традиційним напрямом діяльності НДМ УНР у Румунії впродовж 1921 року була активна робота з військовослужбовцями. Зокрема, це були вихідці з України, котрі 1919 року, після відступу підрозділів Запорізького корпусу, Південно-Східної та Південної групи військ Східного фронту Армії УНР через територію Румунії до Східної Галичини, отримали поранення (чи за інших обставин) і здебільшого були вимушені залишитись на лікуванні в Кишиневі. Позаяк місія Українського товариства Червоного Хреста на Балканах із центром у Бухаресті під керівництвом колишнього Міністра закордонних справ Української Держави Дмитра Дорошенка через брак коштів завершила свою діяльність іще 1920 року, усі клопоти, пов'язані з цією категорією українських вояків, перейняла Надзвичайна дипломатична місія. Тож 1921 року Міністерство закордонних справ Королівства Румунія виставило їй рахунок на суму 172 621 лей [31], які румунська сторона витратила на лікування поранених українських вояків. Для НДМ така сума була великою – саме стільки вона лише одноразово виділила влітку 1921 року на потреби повстанського руху в Україні [32].

У разі виникнення проблем, які неможливо було вирішити, наприклад, із румунською військовою адміністрацією табору в Брашові, «про це писалося Місії; вона вживала заходів, приїздили ревізори [...] Новий румунський комендант, майор Іліат, був незадоволений нами за наші скарги в Місію» [33]. Цей факт укотре доводить, що керівництво НДМ у Бухаресті та військова секція при ній постійно й безпосередньо клопоталися справами нової, найчисельнішої хвилі українських емігрантів у Румунії.

Існують різні відомості щодо загальної кількості українських військовиків-емігрантів у Румунії. Передусім тому, що за тих складних часів ніхто не вів загальної статистики. Вагомим чинником, що вплинув на чисельність українських емігрантів, було й те, що частина з них переїжджала з Румунії до Європи, шукаючи сприятливіших умов для життя, інша ж – поверталася на Батьківщину. Цьому сприяв декрет про амністію рядових учасників збройних формувань, проголошений 1921 року в радянській Росії [34],

згідно з яким військовослужбовцям Армії УНР на папері було надано можливість повернутися додому нарівні із військовополоненими Першої світової війни.

За підрахунками української сторони, загальна кількість українських козаків і старшин під командуванням Г. Порохівського, які 11 листопада 1920 року прибули до інкорпорованої Румунією Бессарабії, становила 868 вояків, тоді як Міністр закордонних справ Королівства Румунія Таке Іонеску помилково вважав, що кордон його держави перетнули 800 військовослужбовців Армії УНР [35]. Тож 24 грудня 1920 року румунський посол у Відні в інформаційному листі до того ж міністра Таке Іонеску писав: «До мене звернувся пан В. Бородайкевич, секретар Закордонного центру ЗУНР (Західноукраїнської Народної Республіки. – *Авт.*) у Відні, який попросив передати моєму урядові наступне від його уряду. Десь 1500–2000 солдатів українських військ ЗУНР були змушені відтягнутися на румунську територію. Згідно інформаціям Закордонного центру ЗУНР, ці солдати знаходяться у важких життєвих умовах. Закордонний центр ЗУНР звертається з проханням до Уряду Румунії уможливити інтернування у табори цих військовиків, прибулих на території Румунії, піклуючись про їх харчові паї та одяг. Посольство України візьме на себе відповідальність від імені Закордонного центру ЗУНР (Петрушевич), що перебуває зараз у Відні, повернути всі витрати, після того як ситуація України буде в'ясна. Представник України багато настоював на тому, щоб українські війська були інтерновані, а не видані Польщі» [36]. Отже, на початку 1921 року в Румунії перебувало не менше ніж три тисячі вояків. Однак, окрім них, була ще й численна цивільна українська еміграція. За інформацією К. Мацієвича, у квітні 1921 року в Бессарабії кількість біженців з України перевищила 100 тис. [37]. Справді, не враховуючи вояків та старшин 2-ї Запасної кулеметної бригади Г. Порохівського, річку Дністер у районі Могилева-Подільського перетнули й кілька інших підрозділів Армії УНР, як-от частини Низової партизанської бригади, 3-ї Залізної дивізії та 3-го Донського кінного полку. З огляду на створені в Румунії сприятливі умови проживання інтернованих, улітку 1921 року спільними зусиллями командування Армії УНР та дипломатичної місії УНР у Бухаресті – а поміж ними й генерала С. Дельвіга – з Болгарії (де К. Мацієвич був послом за сумісництвом) до румунських таборів прибули 120 вояків української військової організації «Січ» [38]. Зважаючи на цю обставину, до тієї хвили української військової еміграції в Румунії, крім вояків і старшин бригади під командуванням Г. Порохівського, входили також інші підрозділи Армії УНР, які не потрапили до Чехословаччини, Польщі й Туреччини. Згодом до Румунії евакуювалися старшина Української галицької армії, прибічники Н. Махна, члени повстанських загонів у підпіллі більшовиків,

цивільні біженці з України, а також українці з армій Денікіна та Врангеля. Що ж до останніх, то військова секція НДМ УНР у Бухаресті інформувала про те, що «серед врангелівців мається досить багато українців і майже всі вони уперто просяться, аби їх прийняти до українських відділів» [39] у таборах. Ба більше, «маючися серед врангелівців Кубанці і майже всі Донці просяться до Української Армії [...] Ціж самі врангелівські елементи [...] з захопленням читають надсилаємо до таборів від нашої Місії “Українську Трибуну”» [39], – зазначено у вищезгаданому звіті секретаря військової секції НДМ УНР у Румунії.

Проте під тиском дипломатичних демаршів більшовицької Москви офіційний Бухарест відмовився від прихованої підтримки вояків-українців. До того ж на початку липня 1921 року вже на румунсько-радянському кордоні, що на Дністрі, румуни розпочали «переговори з більшовиками». До складу румунської делегації увійшли представники міністерств закордонних справ та у справах війни [40]. Це вказувало на готовність офіційного Бухареста до відносин із Москвою, що аж ніяк не влаштовувало українську сторону. У листі-відповіді К. Мацієвича та С. Дельвіга до МЗС УНР ішлося про те, що після переговорів із більшовиками ставлення румунських урядових кіл до місії не покращало [41]. Щоби мінімізувати можливість більшовицьких спецслужб отримувати інформацію про інтернованих українських вояків, «румунська влада почала “віддаляти” їх від державного кордону, приміщуючи в таборах в центральній та західній частинах Румунії» [42]. Як наслідок, упродовж 1921 року більшість інтернованих з України організовано розмістили в таборах Брашова, Бухареста, Орадя-Маре, Сіблеу, Тиргу-Жіу, Фегераша, у повітах Нямц і Констанца. Деякі з них потрапили в трудові колонії на околицях Бухареста, а 126 українських вояків було розподілено на тимчасове проживання в три монастирі – Козія, Тисмана і Стеріу, що в центральній частині Румунії. Із цього приводу секретар військової секції НДМ УНР у Румунії поручик В. Гиренко у вищезазначеному звіті від 4 червня 1921 року написав: «Більшість інтернованих по монастирях та працюючих коло Букарешту належать до курінів повстанців-партизан кошів Полтавського (під команду “отамана” Поручника Уренюка) та Катеринославського (під команду отамана Родіона Федорченка). Ці частини відступали в свій час до Криму і були разом з армією Врангеля евакуйовані до Царгороду, звідки заходами нашого посольства та на вимоги вищезгаданих отаманів були відправлені через Роминію на приєднання до Військ УНР. Пізніші події затримали ці відділи на території Роминії» [43]. «В сучасний мент, – уточнював у своєму рапорті від 5 липня 1921 року голова військової секції НДМ УНР у Румунії С. Дельвіг Військовому міністрові УНР генералу М. Безручку, – старання Місії полягають в тому, щоб поліпшити матеріальне становище їх, доставши яку не-будь працю» [44].

Якщо мовити про ідейно-політичний аспект, то деякі інтерновані підтримували таємне листування з Україною, в якому висвітлювали події щодо ситуації на Батьківщині, пропагували визволення України та відродження державності. Власне еміграцію українські вояки розглядали як тимчасове явище, адже планували повернутися врешті на рідні землі. Свідченням високого патріотичного духу в середовищі українського вояцтва того часу в Румунії є уривок із 48-го наказу Головної команди військ Української Народної Республіки від 31 липня 1921 року: «Вояки [...] не дивлячись на тяжкі умови інтернування, зберегли у собі – і дух незламний вояків Української армії, і любов до Батьківщини. Розглядаючи своє перебування у Румунії як тимчасове і вимушене, інтерновані почали успішно використовувати цей час для того, щоб повернутися на Україну більш освіченими та загартованими вояками нашої національної армії» [45]. Про такий позитивний стан у середовищі української старшини повідомляв у рапорті Військовому міністрові УНР і сам полковник Г. Порохівський: «...більшість старшин своєю дисципліною, вихованістю і щирою відданістю українській ідеї та справі гідно тримають престиж Української Армії, на яких сміливо можна покластися у майбутніх випробуваннях» [46]. Отже, українські емігранти хоч і були розпорошені по всій території Румунії, однак не втратили здорового духу та віри в те, що повернуться в Україну. Своєрідним порятунком од психологічного нищення на чужині в умовах табірної життя стали духовна й творча праця, навчання, самовдосконалення. Зокрема, у таборах проводили активну культурно-просвітню діяльність, підтримували листування та влаштовували зустрічі з українською науковою інтелігенцією, котра також мешкала поза межами Батьківщини. Це був надзвичайно важливий чинник, бо тільки національно свідомий і патріотично налаштований громадянин-військовик Армії УНР міг стати до лав нового походу за звільнення України від червоних окупантів. Лише така особа в однострої вояка УНР могла на ту пору бути реалізатором української незалежності в очах країн Європи та держав усього світу.

Після того як Армія УНР відійшла до Польщі та частково до Румунії, територію України повністю окупували більшовицькі регулярні війська. За станом на початок 1921 року в Україні було дислоковано 35 дивізій, 10 бригад, технічні та спеціальні частини, зведені в п'ять армій чисельністю до 1 млн 200 тис. осіб [47]. Новостворений закордонний Державний центр УНР не мав достатньо ні людського потенціалу, ані фінансових ресурсів і технічних засобів, щоби протистояти такій значній військовій силі. За цих обставин 21 січня 1921 року Голова Директорії УНР Симон Петлюра на засіданні Ради народних міністрів в екзилі вперше порушив питання «про необхідність всебічної роботи Уряду в справі організації повстання в Україні проти московської окупаційної влади» [48].

Задля цього наприкінці січня 1921 року при Головній команді військ УНР у тодішній Польщі було засновано Партизансько-повстанський штаб (ППШ), завдання якого полягало в підготовці загального повстання в Україні проти окупаційного московсько-більшовицького режиму. ППШ повинен був за короткий час вирішувати складні проблеми, пов'язані насамперед з організацією та впровадженням широкої мережі повстанських осередків на території України. Ті, зі свого боку, мали консолідувати дисперсний повстанський рух усередині країни, що розпочався з невдоволення населення політикою «воєнного комунізму» Москви й так званою продрозкладкою. Задля цього територію України поділили на 4 повстанські фронти, які навесні 1921 року було реорганізовано в 5 повстанських груп і 22 повстанські райони. Відтак з інтернованих у таборах Польщі вояків УНР сформували повстанську армію, до складу якої увійшло три групи: Волинська (командир – генерал-хорунжий Ю. Тютюнник), що об'єднала 216 старшин і 663 козаки й мала у своєму розпорядженні лише 430 рушниць, 34 кулемети й 300 шабель; Подільська (командир – підполковник М. Палій, згодом – полковник С. Чорний), яка складалася з 525 старшин і козаків Київської дивізії Армії УНР та мала 200 рушниць, 5 кулеметів; Бессарабська (командир – генерал-хорунжий А. Гулий-Гуленко), котра налічувала тільки 300 бійців. Озброєння, якого не вистачало, командування сподівалося здобути в поході проти більшовиків уже на території України.

За планом ППШ, Бессарабська група мала розпочинати відворотні бойові дії з території тогочасної Румунії в напрямку Тирасполь – Одеса (з поширенням на Південний Захід України), Подільська – діяти на Поділлі, а потім об'єднатися в трикутнику Житомир – Коростень – залізнична станція Тетерів із головними силами Волинської групи, яка повинна була наступати через Волинь на Київ [49].

У цьому контексті слід окремо підкреслити, що в середині 1921 року Румунія стала другою після Польщі ареною підготовки широкого повстанського руху проти більшовицької влади в Україні, зокрема його апогею – Другого зимового походу Повстанської армії УНР. Зазначену Бессарабську (Південну) групу в складі Армії УНР за сприяння румунської влади було сформовано влітку 1921 року в Кишиневі з інтернованих у Румунії та Польщі українських вояків і повстанських формувань на окупованій більшовицькою Росією території Одещини. На ту пору взаємовідносини між керівництвом НДМ УНР у Румунії та особисто А. Гулим-Гуленком уже було налагоджено: командир Бессарабської групи перетнув тогочасний радянсько-румунський кордон по р. Дністер наприкінці січня 1921 року, відразу з'явившись із доповіддю в місії, з якою підтримував стосунки ще перед своїм відрядженням до Польщі у квітні того ж року. Після повернення в Румунію за сприяння Голови НДМ УНР у Бухаресті К. Мацієвича і керівника військової секції

С. Дельвіга в розпорядження А. Гулого-Гуленка для організаційної роботи було направлено 100 старшин і козаків з інтернованих у Румунії українських вояків. Окрім них, до складу Бессарабської повстанської групи Армії УНР відрядили 40 офіцерів із польських таборів. Найближчими помічниками А. Гулого-Гуленка на початковому етапі підготовчої роботи в Кишиневі були М. Вербицький, Т. Березняк та Молдаваненко [50].

30 червня 1921 року в Кишиневі було створено штаб Південної партизансько-повстанської групи (ШППГ) на чолі з підполковником П. Черненком-Чорним (пізніше – з підполковником О. Стефановим) [51]. Переговори щодо розгортання в Румунії діяльності ШППГ проводили в Бухаресті в червні – першій половині липня 1921 року за участю голови військової секції місії УНР генерала С. Дельвіга й командувача Південної групи А. Гулого-Гуленка. Тож на початку липня С. Дельвіг оперативно погодив створення й порядок діяльності штабу в Кишиневі з вищим військовим командуванням Румунії. За підсумками проведеної роботи, надати підтримку українським повстанцям залучили 3-й та 4-й корпуси румунської армії, дислоковані тоді в Чернівцях і Яссах. Зокрема, від них було отримано 200 дозволів на перетин тогочасного кордону Румунії з Україною по Дністру. З іншого боку, з метою захисту від розвідувальної діяльності більшовицьких агентів у Румунії члени штабу офіційно діяли як співробітники сектора інформбюро НДМ у Бухаресті. Його спеціально було створено в Яссах, а очільником став представник місії сотник О. Долинюк. Він же був і зв'язківцем із 4-м румунським корпусом [52].

Головне завдання Бессарабської повстанської групи полягало в тому, що вона першою мала вирушити з території Румунії в Південно-Західну Україну. Географічні межі діяльності цієї групи було окреслено так: річка Дністер – на заході; лінія Ямпіль – Вапнярка – Цвіткове – Бобринська – Сміла – Черкаси – на півночі; од Черкас Дніпром до Херсона – на сході; узбережжя Чорного моря (від Херсона до Акермана) – на півдні [53]. З другої половини липня 1921 року штаб Південної партизансько-повстанської групи було розташовано в Бендерах [54]. Демонструючи наступ головних сил Армії УНР, група повинна була відвернути увагу більшовицьких військ та підтримати операцію прориву Волинської групи для підняття загальноукраїнського повстання.

Маловідомим фактом підготовки Другого зимового походу й ролі офіційного представництва УНР у Бухаресті є те, що штаб Південної повстанської групи через посередництво НДМ УНР у Румунії контактував із представниками польської, німецької та французької дипломатичних установ у Бухаресті та Кишиневі. Франція, зокрема, частково фінансувала підготовку повстанського руху в Україні, проте кошти, що вона виділяла, були вкрай мізерними.

За таких обставин основний фінансовий тягар було покладено на Державний центр УНР у Польщі та українську дипломатичну місію в Бухаресті. Тож із метою отримання фінансування й узгодження спільних дій щодо майбутнього походу в Україну А. Гулий-Гуленко наприкінці літа 1921 року виїхав до Польщі, де 31 серпня в місті Каліші провели військову нараду за участю командувачів шести інтернованих дивізій, керівників генштабу й повстанських штабів у Польщі та Румунії. Ішлося про стан готовності військових частин, ППШ і ШПГ до загального повстання, а також про нестачу коштів, зброї та спорядження. Однак попри фінансову скруту А. Гулий-Гуленко таки одержав у Тарнові гроші на потреби Південної групи повстанської армії (40 млн радянських рублів, 60 млн українських карбованців, 300 тис. польських марок та 100 тис. румунських леїв), що вп'ятеро перевищувало суму, яку ППШ отримував у Львові, тоді як масштаб роботи останнього був куди більшим [55]. До того ж, за інформацією самого К. Мацієвича, організація А. Гулого-Гуленка впродовж травня – жовтня 1921 року отримала в різній формі від НДМ УНР у Бухаресті 500 тис. румунських леїв. Таке велике фінансування Бессарабської повстанської групи пояснює голова української дипломатичної місії в Румунії, уважаючи «діяльність організації дуже важливою» [56]. Позаяк вона мала першою розпочати масове повстання на теренах Південно-Західної України, а вже звідти антибільшовицький партизансько-повстанський рух мали поширити всією територією держави.

Проте від початку функціонування Бессарабська група насправді зіткнулась із безліччю невидимих, на перший погляд, кадрових, дисциплінарних і фінансових проблем. Незабаром вони стали очевидними показниками незадовільної підготовки цієї повстанської групи до вступу на терени України, аби розгорнути там масову партизанську боротьбу проти радянської влади. Окрім того, додалася ще й головна причина затримки перетину кордону по Дністру – відсутність оперативного зв'язку й координації дій між ППШ у Польщі та Південною групою повстанської армії. Як наслідок, остання не виконала свого основного завдання, яке полягало в піднятті масового повстання в Південно-Західній Україні. З настанням морозів і через низку вищезазначених несприятливих обставин А. Гулий-Гуленко віддав Південній групі наказ про припинення організації повстання. 28 грудня 1921 року в супроводі найближчого оточення він перетнув кордон – кригою через Дністер (північніше Рибниці) – і вирушив до Кишинєва, де й одержав докладну інформацію щодо розгрому Волинського та невдалий рейд Бессарабського загонів [57, с. 119].

«Реакцією Румунії на радянські ноти протесту з приводу підтримки нею антибільшовицьких повстанських організацій був негайний розпуск ШПГ у Кишинєві. Остаточну ліквідацію штабу було проведено в лютому 1922 р. при місії УНР у Бухаресті» [57, с. 120].

Отже, якщо порівнювати з попередніми роками, то діяльність Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки в Румунії впродовж 1921 року вирізнялася низкою особливостей: 1) українська дипломатична місія в Бухаресті надавала масштабну допомогу емігрантам з України – цивільним, політичним і військовикам, – котрі всупереч власній волі опинилися на території сусідньої країни; 2) НДМ УНР у Бухаресті стала центром координації роботи з інтернованими в Румунії українськими вояками, формування в Кишиневі штабу Бессарабської групи повстанської армії УНР, основним джерелом його фінансування; 3) українська дипломатична місія функціонувала в умовах лояльного ставлення тогочасного керівництва Румунії до перспектив партизансько-повстанського руху в Україні протягом 1921 року. Причина такої прихильності з боку румунської влади полягала насамперед у тому, що офіційний Бухарест був захищений у відновленні УНР у її законних кордонах як найважливішого чинника протистояння реальній загрозі з боку більшовицької Росії.

1. Лівницький М. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. Мюнхен – Філадельфія, 1984. С. 10.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 32.
3. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României (AMAER). F. 71. V. 38. Ff. 315–316, 321.
4. ЦДАВО України. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 32 зв.
5. AMAER. F. 71. V. 39. Ff. 320–341.
6. Мацієвич К. З виступу на 4-й Конференції української еміграції в Румунії // Тризуб. 27 жовтня 1926. С. 14.
7. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 308. Арк. 51.
8. Рендюк Т. Олександр Шульгин у Болгарії як дипломат і вчений // Україна і Болгарія в історії Європи: збірник наукових праць. К., 2019. С. 346–358.
9. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 278. Арк. 169; Спр. 404. Арк. 187.
10. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 308.
11. Bernevek T. *Relațiile diplomatice româno-ucrainene în perioada anilor 1917–1923*. Teză de doctorat. București, 2017.
12. Трощинський В. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. К., 1994. С. 66.
13. Павленко М. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). К., 1999. С. 301.
14. Срібняк І. Діяльність військового відділу Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Румунії, 1920 р. (за матеріалами САВ) / І. Срібняк, Я. Попенко // Русин. 2019. № 57. С. 173.
15. Рендюк Т. Українська діаспора в Румунії: роль і місце військової та політичної еміграції у період між двома світовими війнами // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. К., 2011. Вип. 54. С. 139.
16. Порохівська-Андрич О. Полковник Гнат Порохівський – борець за незалежність України. Спогади. Рукопис. Бухарест, 2007. С. 2.
17. Порохівський Г. Українська військова еміграція в Румунії. Частина II (15-те грудня 1920 р. – грудень 1921 р.) // Табор: воєнно-літературний журнал. Ч. 13. Варшава, 1930. С. 61–62.
18. Там само. С. 62.
19. Міжвоєнна українська політична еміграція в Румунії і кооперація // Radio România Internațional. 12.10.2011. URL: <http://old.rrr.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=444&art=179042>
20. Порохівський Г. Зазнач. праця. Ч. 12. 1929. С. 77–82.
21. Срібняк І. Українці в Бессарабії та Румунії, 1921–1923 рр. (таборове та позатаборове повсякдення інтернованих вояків Армії УНР) // Русин. 2017. № 3 (49). С. 128.
22. Манта Х. Українська еміграція в Румунії // Radio România Internațional. 26.08.2015. URL: https://www.rrr.ro/uk_uk/Українська_еміграція_в_Румунії-2535393

23. ЦДАВО України. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 15.
24. *Порохівський Г.* Зазнач. праця. Ч. 13. С. 60.
25. *Порохівська-Андрич О.* Зазнач. праця. С. 3.
26. *Власенко В.* Третья волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии // Русин. 2014. № 4 (38). С. 101.
27. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ України). Ф. 1. Оп. 5. Спр. 10. Арк. 1.
28. ЦДАВО України. Ф. 1078. Оп. 5. Спр. 10. Арк. 46.
29. *Порохівський Г.* Зазнач. праця. Ч. 13. С. 61.
30. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 259. Арк. 107 зв., 130.
31. Там само. Спр. 489. Арк. 184, 192.
32. Там само. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 28 зв.
33. *Порохівський Г.* Зазнач. праця. Ч. 13. С. 62–63.
34. Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1921 г. // Управление делами Совнаркома СССР. Москва, 1944. № 74. Ст. 611.
35. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 308. Арк. 134.
36. *Мантэ Х.* Українська еміграція в Румунії // Radio România Internațional. 26.08.2015. URL: https://www.rri.ro/uk_uk/Українська_еміграція_в_Румунії-2535393
37. *Власенко В.* Третья волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии // Русин. 2014. № 4 (38). С. 105.
38. *Срібняк І.* Обеззброєна, але не скорена. Інтернована Армія УНР у таборах Польщі й Румунії (1921–1924 рр.). К., 1997. С. 32.
39. ЦДАВО України. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 15.
40. Там само. Арк. 13 зв.
41. Там само. Арк. 9 зв.
42. *Срібняк І.* Українці в Бессарабії та Румунії, 1921–1923 рр. (таборове та позатаборове повсякдення інтернованих вояків Армії УНР) // Русин. 2017. № 3 (49). С. 133.
43. ЦДАВО України. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 14.
44. Там само. Арк. 14 зв.
45. Там само. Ф. 1078. Оп. 4. Спр. 6. Арк. 75.
46. Там само. Ф. 1075. Оп. 2. Спр. 474. Арк. 50.
47. Другий зимовий похід // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Другий_зимовий_похід
48. ЦДАВО України. Ф. 1429. Оп. 2. Спр. 13. Арк. 21.
49. *Савченко Г.* Другий зимовий похід Армії УНР 1921 // Енциклопедія історії України. URL: <https://cutt.ly/4WvqFLd>
50. *Тинченко Я.* Лицарі Зимових походів 1919–1922 рр. К.: Темпора, 2017. С. 142.
51. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). Ф. 1. Оп. 2. Спр. 1040. Арк. 17.
52. *Василенко В.* Південна група військ УНР у підготовці антибільшовицького повстання в Україні (1921 р.) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2011. № 2 (37). С. 103–104.
53. ЦДАВО України. Ф. 2297. Оп. 2. Спр. 14. Арк. 11–19.
54. *Тинченко Я.* Зазнач. праця. С. 142.
55. Там само. С. 114.
56. ЦДАВО України. Ф. 2471. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 9.
57. *Василенко В.* Зазнач. праця. С. 119–120.

Teofil RENDIUK,
Doctor of History,
Director of the Institute of Good Neighbourhood

THE PINNACLE IN THE ACTIVITY OF THE EXTRAORDINARY DIPLOMATIC MISSION OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC IN ROMANIA (1921)

Abstract. The article deals with the peculiarities in the activity of the Extraordinary Diplomatic Mission of the Ukrainian People's Republic (EDM of the UPR) in Romania during 1921, when the whole territory of Ukraine was occupied by Bolshevik troops. In those circumstances, the State Centre of the Ukrainian People's Republic in exile considered Romania as its important military and political partner in the struggle for Ukraine's independence. For its part, the then Romanian leadership was deeply interested in the existence of independent Ukraine, primarily as a military and political buffer between Romania and expansionist Soviet Russia.

The author emphasises the existence at the beginning of and during 1921 of sufficiently favourable political conditions for the activities of the EDM of the UPR in Romania. During 1921, the head of the mission and seasoned diplomat, K. Matsievych, held two important meetings with King Ferdinand I of Romania, had numerous working contacts with the heads of Romanian governments, ministers of foreign affairs, ministers of war, as well as authorised members of parliament and politicians with whom he discussed the cooperation of the Directory of the Ukrainian People's Republic with Romania, zealously defending the Ukrainian cause.

The EDM of the UPR in Bucharest and its consular offices in Iași, Chișinău, and Chernivtsi paid special attention to working with thousands of Ukrainian militaries as well as political and civilian emigrants throughout Romania, uniting the patriotic part of emigration and using its potential to liberate Ukraine. In this context, it is noted that during 1921 a military section was active in the EDM of the UPR in Bucharest, which from June of that year was headed by an experienced Ukrainian general, S. Delvih.

The study reveals the details of the formation in the summer of 1921 in Romania, with the assistance of the country's authorities, of the Bessarabian (Southern) guerrilla group as part of the UPR Insurgent Army with headquarters in Chișinău to participate in the Second Winter Campaign (October–November 1921), aimed at liberating southwestern Ukraine from the Bolshevik occupation.

Keywords: Extraordinary Diplomatic Mission, Ukrainian People's Republic, Directory, Kingdom of Romania, UPR Army, interned soldiers, guerrilla insurgent groups, Second Winter Campaign.